

kısaca bey'ü'l-îne hakkında da bilgi verelim:

Îne: Yüksek fiyattan vadeli olarak satılan bir malın daha düşük fiyatla peşin olarak geri satın alınmasıdır. Bir malın peşin olarak satıldıktan sonra aynı satıcı tarafından daha pahalı bir fiyata veresiye olarak geri satın alınması da îne alış-verişi kapsamındadır. Bu satış işlemiyle faizsiz finans elde edilmesi amaçlanmaktadır.

Örneklendirmek gerekirse; 1000 TL ye ihtiyacı olan biri, mal sahibinden meselâ bir telefonu ikibin TL.ye veresiye satın alır. Ardından aynı telefonu bin sekizyüz liraya peşin olarak aynı mal sahibine satar. Böylece şeklen faiz gerçekleşmemiş olacaktır. Bu satımın aksi de mümkündür. Buna göre ihtiyaç sahibi kişi malını peşin olarak elinde likiditesi bulunan birine meselâ bin üçyüz TL.ye satar, ardından aynı malı mesela altı ay sonra ödemek üzere (veresiye) bin altıyüz TL'ye geri satın alır. Îne işlemi bazen de veresiye alan bu kimse, malı önce üçüncü bir kişiye satar. Bu kişi de aynı malı önceki satıcıya devreder. Buna göre A, B'den borç ister. B, A'nın yanında üçüncü bir kişiden (C) belli bir fiyata bir mal satın alır ve kabzeder. Ardından bu malı daha yüksek bir fiyata A'ya vadeli olarak satar. A da aynı malı tekrar ilk sahibine (C) daha ucuz fiyatla (C'nin B'ye sattığı fiyatla) satar. Bu işlem sonucunda C, hiçbir kârı veya zararı olmaksızın malına kavuşmuş, A istediği borç parayı temin etmiş ve B de verdiği borçtan daha fazlasını vadeli olarak kazanmış olmaktadır.

Îne akdinin muvâzaalı olması fakihlerin farklı hükümler vermelerine yol açmıştır. İmam Muhammed'e göre îne akdi geçerli ama mekruhtur.

Ebû Yusuf ve İmam Şâfiî'ye ve Zâhirî mezhebine göre göre ise caizdir.

Ebû Hanîfe ve İmam Mâlik'e göre araya üçüncü şahıs konulmadan yapılan îne akdi fasittir. Mâlikî ve Hanbelîler'e göre ise batıldır.

V-ZİLYEDLİK

Mâlik sıfatıyla veya mâlik gibi tasarruf etme niyetiyle bir mal üzerinde kurulan fiilî hâkimiyete zilyedlik denir.

Mecelle'nin ifadesiyle zilyed, "bir ayna bilfiil vaz'-ı yed eden yahut tasarruf-ı müllâk ile tasarrufu sabit olan kimsedir." Bilfiil vaz'-ı yed, menkullerde mümkündür. Tasarruf-ı müllâk (mâlikler) ile tasarruf ibaresi ise gayrimenkullerdeki zilyedliği ifade etmektedir.

Zilyedlik, malı elde bulundurmaktır. Mülkiyet ve zilyedlik başka başka kimselere ait olabilir. Mîrî arazide zilyetlik (tasarruf) ile rakabe ayrımı çok açıktır. Burada arazinin çıplak mülkiyeti devlete aittir. O araziye kullanan ise zilyedir.

Bir şeye vaz'-ı yed etmek yani onu eli altında bulundurmak o şeyin kullanım özelliklerine göre değişebilir **Meselâ** evdeki hizmetçinin kullandığı eşya, özel şoförün kullandığı otomobil veya gayrimenkul niteliğindeki tarla, bizzat sahibinin eli altında değildir. Bir malı işçiye, kiracı ve emanetçiye bırakmada olduğu gibi fiilî hâkimiyetinden vazgeçmeden başkasının iktidarına bırakanın zilyedliği, mal bırakılan tarafın, malı bırakanın hâkimiyetini inkâr etmediği sürece geçerlidir.

Bir şahsın zilyed sayılması için onun bir eşya üzerinde fiilî hâkimiyet icra edebilecek kudrette bulunması yeterli olup bunun meşrû bir sebebe dayanmasına veya fiilen ilgili eşyada tasarrufta bulunmasına gerek yoktur. Bu sebeptendir ki bir malı gasbeden veya çalan da o malın zilyedi sayılır.

Fıkıhta zilyedliğe yüklenen anlam ve fonksiyonlar daha çok gerçek hak sahibinin hakkını gözetme esası üzerine kurulmuştur.

Zilyedlik hükümleri özel mallar için geçerli olup kamu mallarında uygulanamaz.. Zilyedliğin konusunu oluşturan şeylerin büyük bir bölümünü menkul mallar teşkil eder.

Zilyetliğin bir hak veya izne dayanıp dayanmaması ve tazmin gerektirip gerektirmemesi açısından bazı sınıflara ayrılabilir. Bir mal üç şekilden biriyle, mâlik sıfatıyla (**yedü'l-milk**), hukukî bir izne dayanarak (**yedü'l-emâne**) yahut gasp veya hırsızlık gibi haksız bir fiille (**yedü'd-damân**) bir kişinin hâkimiyetinde bulunabilir. Başkasına ait bir malı elinde bulundurma tazmin yükümlülüğü getirmiyorsa "**yedü'l-emâne**", aksi halde "**yedü'd-damân**" kavramlarıyla ifade edilir. Bilhassa gaspla ilgili bölümlerde haklı zilyedlik "**yedü'l-muhikka**", haksız zilyedlik "**yedü'l-mubtıla/el-yedü'l-âdiye**" şeklinde de tabir edilir.

Zilyedlik, hâkimiyet iradesine bağlı olarak mal üzerinde hakikî veya hükmî fiilî hâkimiyetin kurulmasıyla kazanılır. Menkul bir eşyayı yanında bulundurmak, hayvana binmek, elbiseyi giymek, mubah mallara el koymak, avlanmak, dağlardan odun toplamak şeklindeki fiiller, klasik fıkıh kaynaklarında verilen örneklerdendir.

Bu durumlarda zilyed, fiilî kudreti altında bulunan şeye istediği anda erişebilme ve onda tasarrufta bulunma gücüne sahiptir.

Öte yandan zilyedliğin iradî unsuru, kişinin bir şeyi fiilî hâkimiyeti altına alırken mülk edinme yahut mâlik gibi tasarruf etme niyeti veya arzusuyla hareket etmesidir.

Bu hususta onun bir şeyden faydalanmaya veya onu mülk edinmeye dönük genel bir irade ortaya koymuş olması yeterlidir.

Mâlik olma arzusunun bulunmadığı, kısa süreli gerçekleşen yahut süreklilik niteliği bulunmayan fiilî hâkimiyet görüntüleri, hukukî anlamda zilyedlik olarak nitelendirilemez. Dolayısıyla bir kimse kendi bahçesine düşmüş olan başkasına ait eşyanın veya başkasının bahçesinde oturduğu sandalyenin zilyedi kabul edilemez.

Zilyedliğin teşekkülünde iradenin yeri fıkıhta ayrı bir tartışma konusudur. Fakihler genelde, iradenin zilyedliğin teşekkülü bakımından temel bir unsur olduğu kanaatini benimsemekle birlikte iradenin hangi durumlarda bulunduğu konusunda farklı düşüncüler.

Şâfiîler, fiilî hâkimiyetin varlığını zilyedlik hususunda tek başına yeterli bulurken

Hanefî, Mâlikî, Hanbelî ve Zâhirîler iradenin varlığı için fiilî durumun zilyedliği ortaya koyacak biçimde alenî olmasını gerekli görmüşlerdir.

Mal üzerindeki fiilî hâkimiyeti icra etme imkânının sürekli olarak ortadan kalkmasıyla zilyedlik kaybedilmiş olur. Zilyedliğin kaybı, bir şeyin satışı veya hibe edilmesi şeklinde iradî olabileceği gibi gasp yahut hırsızlık neticesi elden çıkması şekliyle gayri iradî de olabilir.

Fakihler prensip olarak herhangi bir hakka dayanmayan zilyedliklerin hukuken koruma altında bulunmadığını, zilyedliğin için bir hakka dayalı olması gerektiğini ifade etmişlerdir. Bir başka ifadeyle İslâm hukukunun tanıdığı zilyedlik, dava esnasındaki fiili zilyedlik olmayıp haklı zilyedliktir. Şu halde zilyedlikte esas olan yalnızca fiilî hakimiyet değil, hakka dayanan fiilî hakimiyettir...

Herkese Başarılar dilerim....

Rabia KOŞAK..

Allah'ım kolaylaştır zorlaştırma Hayır ile tamamla...(Amin amin amin)

(Bitti :)

